



Arbete och välfärdsförvaltningen

Socialdepartementet

Remissvar på betänkandet, En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga (SOU 2024:30)

Inledning

Utredningen föreslår en ny nationell statlig myndighet inrättas med syfte att staten får ansvar för att gripa in, besluta om och följa upp brottsförebyggande åtgärder för barn och unga som riskerar att begå allvarlig brottslighet. Myndigheten mot ungdomskriminalitet, MUK, med regionala beslutsorgan.

Utredningen har utgått ifrån följande perspektiv:

1. **Konsekvenser för socialtjänsten**
2. **Konsekvenser för barn och unga och dess familjer**
3. **Annat av vikt**

Varje del börjar med en kort sammanfattning av hela remissvaret, följts av en sammanfattning och förslag för varje perspektiv.

Sammanfattning av förvaltningens synpunkter

Det finns positiva aspekter av ett statligt kontrollerat arbetssätt och tydligt krav på samverkan. Dock bedöms det att förslaget medför ett antal konsekvenser för socialtjänsten och barn, unga och deras familjer. Dessa inkluderar risken för att olika forum för samverkan skapas, vilket kan leda till parallellprocesser och dubbelarbete för de aktörer som arbetar med barn och unga. Det krävs även ekonomiska satsningar och samordning med andra statliga utredningsförslag. Det finns även kommande förändringar i lagstiftningar som behöver beaktas innan. Exempel översyn av LVU-lagstiftningen, den nya socialtjänstlagen samt utredningen gällande insatser utan samtycke riktat mot vårdnadshavare. Dessa förändringar anses ta tid att se effekterna av och kan ha löst eventuella utmaningar som finns utan MUK.

En annan analys är att kostnaderna för att införa MUK kanske inte kommer att motsvara de förväntade effekterna. Flera myndigheter kommer att belastas utöver sina nuvarande ansträngda uppdrag. Framför allt kommer MUK att innebära att kommunernas socialtjänst måste avsätta resurser från redan ansträngda organisationer. Detta blir särskilt



problematiskt i samband med att kommunerna även måste anpassa verksamheten efter den nya socialtjänstlagen. I stället för att införa MUK bör de befintliga förslagen stärka socialtjänstens handlingsutrymme och utöka och utveckla deras verktygslåda.

Strukturerade samverkansformer, som exempelvis SSPF (Socialtjänsten, Skolan, Polis, Fritid) SIG (sociala insatsgrupper) och BOB (barn och unga i organiserad brottslighet), tillsammans med införandet av den nya socialtjänstlagen, är fullt tillräckliga för att möta målgruppen.

Sammanfattningsvis anser förvaltningen att utredningens förslag om ett ökat fokus på ungdomar i riskzonen för kriminalitet är positivt. Förslagen medför dock betydande förändringar och konsekvenser för socialtjänstens arbete, vilket gör det osäkert om de föreslagna åtgärderna kommer att uppnå önskad effekt.

Förvaltningens synpunkter

Konsekvenser på socialtjänstens arbete

I samband med att socialtjänsten får en ny uppdragsgivare, MUK, uppstår flera viktiga aspekter som behöver beaktas för att säkerställa en effektiv och välfungerande hantering av socialtjänstens uppdrag.

Sammanfattning och förslag

Införandet av MUK ter sig mot bakgrund av det nedanstående analyser bli en stor administrativ belastning för socialtjänsten. Socialtjänstens resurser behöver främst användas till motiverande och relationsskapande med de enskilda barn, unga och deras familjer. Det är redan idag svårt för många familjer (framför allt med bakgrund i andra kulturer) att begripa det svenska samhället och förstå hur systemet med olika myndigheter är uppbyggt. Det befarar att ett införande av MUK riskerar att ses som ett än mer obegripligt överförmynderi och att det skapar en otydlighet i vilka av samhällets stödinsatser som egentligen ansvarar för vad. I synnerhet när socialtjänsten har kvar sitt ursprungliga uppdrag och kommer att arbeta parallellt med de barn och ungdomar som även blir föremål för MUK.

För att möta dessa utmaningar föreslår följande åtgärder:

- Genomföra en omfattande organisationsanalys, för att identifiera behov av resurser och förändringar.
- Utveckla tydliga riktlinjer och samverkansavtal, med alla involverade.
- Säkerställa tillräcklig utbildning och kompetensutveckling, för personalen för att hantera de nya uppdragen.
- Upprätta en gemensam plattform för informationsdelning mellan polisen, socialtjänsten och MUK för att effektivisera samarbetet.

Analys av konsekvenserna för socialtjänstens arbete



Ny uppdragsgivare och ökad komplexitet

Med införandet av MUK som ny uppdragsgivare kommer socialtjänstens arbete att bli mer komplext. Fler uppdragsgivare innebär att socialtjänsten behöver hantera flera olika direktiv, rapporteringsvägar och samordningsinsatser, vilket ökar arbetsbelastningen och komplexiteten i det dagliga arbetet.

Anpassning av organisationen

För att kunna hantera de nya uppdrag som tillkommer med MUK behöver socialtjänstens organisation anpassas. Detta kan innefatta förändringar i strukturen, nya roller och ansvarsfördelningar samt behov av ytterligare resurser och kompetensutveckling. En genomgripande analys av nuvarande resurser och processer är nödvändig för att identifiera var förstärkningar krävs.

Initiala kostnadsökningar

Det är högst troligt att införandet av MUK som ny uppdragsgivare kommer att innebära kostnadsökningar för både socialtjänsten och Polisen. Dessa kostnader kan relateras till anpassning av system och processer, utbildning av personal samt eventuellt rekrytering av ytterligare medarbetare.

Risk för dubbelarbete

Det finns en betydande risk för dubbelarbete i ärenden där polisen gör en orosanmälan och samtidigt initierar en utredning till MUK. Detta kan leda till att socialtjänsten arbetar parallellt i två olika ärenden med samma individ eller familj. Om bedömningarna skiljer sig åt mellan de involverade myndigheterna, uppstår frågan om vilket mandat som har störst tyngd. Det är av yttersta vikt att detta klagas för att undvika konflikter och ineffektivitet i arbetet. Det råder redan idag vissa svårigheter för socialtjänstens barn- och ungdomsutredare att få utförliga upplysningar från polisen till utredningar, utifrån den organisatoriska uppbyggnad som polisen har. Samtidigt har socialtjänsten tillsammans med Polisen både SIG, SSPF och BOB som troligtvis är samma målgrupp som kommer in till MUK. Detta kan medföra att det blir "många kockar" och att det blir mer svårjobb för socialtjänstens medarbetare när de skall få i uppdrag av en statlig myndighet att utföra ett arbete som socialtjänsten idag har den bästa kompetensen att utforma.

Samtidiga utredningar

Det kan förekomma fall där en polisutredning pågår samtidigt som utredningar från både socialtjänsten och MUK pågår. Detta innebär att tre olika utredningar kan vara i gång parallellt, vilket kräver en noggrann samordning och tydliga riktlinjer för ansvarsfördelning och informationsdelning. Dessutom måste socialtjänsten kunna yttra sig om påföljden gällande brottet, vilket ytterligare understryker behovet av klara och tydliga rutiner.



Utredningen föreslår en tidsfrist om 14 dagar för polisen från att utredningen initieras. Under denna tid ska polisen inhämta underlag från socialtjänsten och för att skyndsamt behandla ärendet kan polisen använda en checklista. Utifrån ett socialtjänstperspektiv ställs det höga krav på att underlaget ska ske i enlighet med forskningen och inkludera skyddsfaktorer, vilket för socialtjänsten kan vara svårt att uppnå inom den snäva tidsramen. Polisen som oftast möter barn och ungdomar i offentliga miljöer, har inte samma insyn i barnets liv som socialtjänsten. Detta gör det svårt för polisen att enskilt stå för underlag angående barn, unga och dess familj för att få fram en helhetsbild.

Socialtjänsten kan göra en fördjupad analys som väger in både risk- och skyddsfaktorer, men detta tar tid och kommer troligtvis pågå parallellt med MUK-hänvisningen. Tidsfristen och ärendegången i sin helhet är därför problematiska, även om skyndsamt handläggning i sig är positivt för att hantera konsekvenser av barn och ungas kriminalitet.

Ökad administrativ belastning

När det gäller de krav som ställs på socialtjänsten att utge ett yttrande till MUK när ärende inlett (vilket innebär en hos socialnämnden inledd utredning) kommer det innebära en ökad administrativ belastning på kommuners socialtjänst. Särskilt med en tidsfrist om tre veckor då det redan i dag finns stora bekymmer med personalbrist. Yttrande skall å ena sidan endast innehålla relevanta uppgifter för en rättssäker bedömning, men å andra sidan ställs höga krav på just rättssäkerhet. Detta anses orimlighet att socialtjänsten inom så kort tid ska inhämta en fördjupad bild av barnet, dess nätverk och dess sammantagna livssituation. Detta innebär att den administrativa belastningen ökar, vilket riskerar att ta tid och resurser från de barn som redan utreds hos socialtjänsten men som inte har kriminellt problembeteende.

Även om kommunerna får ett ekonomiskt tillskott för att hantera den utökade arbetsbördan hjälper inte det när flera av tjänsterna står tomma på grund av svårigheter med rekrytering.

Konsekvenser för barn, unga och dess familjer

I samband MUK, uppstår flera viktiga aspekter om förslaget konsekvenserna för barn och unga och dess familjer. Dessa konsekvenser behöver beaktas för att säkerställa en effektiv och rättssäker behandling av barn och unga och dess familjer.

Sammanfattning och förslag

Införandet av MUK kan på många sätt bidra till att motverka ungdomskriminalitet, men det finns också betydande risker och utmaningar för barn, unga och dess familjer. Det är viktigt att ha ett gott samarbete med familjerna som berörs och därför behövs det beakta de potentiella negativa konsekvenserna för familjen. Dessa inkluderar särskilt kring



rättssäkerhet, stigmatisering och svårigheter att motivera till en positiv utveckling för barn, unga och dess familj. För att framgångsrikt integrera MUK i socialtjänstens arbete måste det säkerställas att systemet inte bara är effektivt utan också rättvist och begripligt för alla inblandade.

För att möta dessa utmaningar föreslås följande åtgärder:

- Utveckla riktlinjer och rutiner för hur socialtjänsten kan bygga relationer och skapa förtroende med barn, unga och deras familjer innan MUK-insatser verkställs.
- Skapa lättillgängliga och begripliga informationsmaterial och utbildningsinsatser riktade mot barn, unga och deras familjer.
- Säkerställ att beslut inom MUK fattas med full insyn och transparens.
- Inför mekanismer för rättssäkerhet, inklusive möjlighet till överklagan och extern granskning av beslut.

Analys av konsekvenserna för barn, unga och dess familjer

Tydligare konsekvenser

Att införa tydligare konsekvenser för ungdomskriminalitet kan bidra till att skapa ett motstånd mot nyrekrytering till kriminella aktiviteter. Ett systematiskt tillvägagångssätt för att hjälpa ungdomar ur svåra situationer kan gynna dem på lång sikt genom att erbjuda stöd när de som mest behöver det.

Komplexitet och mångfald av aktörer

Införandet av MUK innebär att flera olika aktörer kan vara involverade i ett och samma ärende, vilket kan leda till många parallella processer och kontakter. Detta riskerar att skapa en "rörig" situation för både barn, unga och familj. Om MUK beslutar om insatser som socialtjänsten ska verkställa utan att en etablerad relation finns mellan socialtjänsten och barn, unga och familj, kan detta påverka tilliten till socialtjänsten. Det finns även en risk att insatserna kan uppfattas som tvingande om samtycke saknas, vilket kan försvåra samarbetet och påverka familjens vilja att följa den föreslagna handlingsplanen.

Förståelse och kommunikation

Systemet med MUK kan vara svårt att förstå för både barn, unga och deras familjer, särskilt eftersom insatserna baseras på en förmodad risk för framtida kriminella handlingar snarare än på faktiska brott. Detta kan leda till förvirring och minskad motivation att delta i insatserna.

Straffmyndighetsålder och MUK:s roll

Utredningen problematiserar även kring förhållandet mellan en sänkt straffmyndighetsålder och införandet av ungdomskriminalitetsnämnder, liknande de i Danmark. Syftet med dessa nämnder är att agera innan barnen når straffmyndighetsåldern. I Sverige är straffmyndighetsåldern 15 år, kan MUK fylla en



funktion främst för de ungdomar som inte döms för brott. Detta kan dock bli problematiskt då det kan vara svårt att motivera och samarbeta med de barn, unga och familjer som redan har en negativ inställning till myndigheter.

Rättssäkerhet och stigmatisering

En av de största utmaningarna med MUK är att det inte krävs brottsmisstanke för att hänvisa barn och ungdomar till MUK. Detta innebär en risk för rättssäkerheten, särskilt för barn från socialt utsatta områden och med invandrarbakgrund, som redan är överrepresenterade inom kriminalitet. Det finns en påtaglig risk för stigmatisering om dessa barn inte fångas upp av socialtjänsten i ett tidigare skede än i MUK. En annan utmaning är att de barn och unga som har sitt ärende i MUK kommer även handläggas hos kriminalvården för uppföljning och kontroll utan grund för brottsmisstanke.

Förebyggande insatser och resursfördelning

Socialtjänsten har redan idag en god förståelse för riskfaktorer och friskfaktorer och med rätt resurser och metoder skulle de kunna fånga upp dessa barn och unga i tid. Ett skifte från repressiva åtgärder till verkligt förebyggande insatser skulle sannolikt vara mer effektivt för att förhindra att ungdomar hamnar i kriminella banor.

Annat av vikt

I förslaget är det endast polismyndigheten som kan initiera ärenden till MUK. Skulle det vara möjligt att socialtjänst också har denna möjlighet. I förslaget skriver man att anledningen till att det endast ska vara polisen är: ”*överhängande risk för att myndigheterna utredde samma individ rörande samma fråga samtidigt vilket skulle vara både ineffektiv och rättsosäkert*”. Om detta är enda risken bör det hellre byggas system som motverkar ”dubbelutredningar”, vilket det i nuvarande förslag anses finnas stor risk för.

Införandet av MUK har en positiva delar som ett enhetligt arbetssätt med ungdomskriminalitet har potential att öka tydligheten, markera samhällets ståndpunkt, förbättra samverkan mellan myndigheter och dra nytta av olika kompetenser och perspektiv. Genom att göra undantag i sekretessen kan socialtjänsten dessutom möjliggöra ett närmare och mer effektivt samarbete mellan polis och socialtjänst, vilket ytterligare stärker arbetet med att stödja ungdomar och förebygga kriminalitet